

SZERKESZTŐI JEGYZET

Ez a lapszám többek között a tanulás nehézségeiről, az esélyteremtés és a minőségi oktatás összetett problematikájáról, valamint az életmentés iskolai taníthatóságáról is szól. Ennek kapcsán a hazai közoktatás világát illető, elodázhatatlan életmentési szükségességről írok.

Az agglomerációban lakom, és szinte minden reggel 7 óra körül, többségében diáktársaságban, a megállóban várom az autóbust. Közben látom, hogy az araszoló kocsisorban egymást érik a gyermekeket szállító autók. A szülők – a lassú forgalomtól idegesen – viszik gyermekeiket iskolába. A gyermekek álmosan és kissé bágyadtan figyelik az ablakon keresztül a külvilág ébredését, zsongását. Megérkezik a busz, fölszállunk. Ülőhely már nincs – az idősebbnek való helyátadás errefelé már kiment a divatból –, így állva és néha egymásba is kapaszkodva zötyögünk a főváros felé. Az iskolába igyekvő 12–18 éves fiatalok többsége kialvatlanul, fáradt tekintettel vagy félálomban figyel a körülötte zajló eseményeket. Néhányan a telefonjukat nézegetik, zenét hallgatnak, esetleg tankönyveket bújnak. Legalább fél óra, mire megérkezünk a végállomásra, és a többség újabb járműhöz rohan, mert beszengetésére be kell érnie a tanterembe.

Miközben átszállok a villamosra, azon morfondírozom, miért kell ezeknek a kiskamaszoknak, kamaszoknak naponta oda-vissza egy-egy órát utazniuk? A villamoson valamikori tanítványom ül mellém. Ő is munkába igyekszik, többgyermekes anyuka, egy településen lakunk. Igazi hátrányos helyzetből indulva diplomát szerzett, és ma az „emberminisztérium” uniós programjait koordináló hivatalában dolgozik. Elkezd mesélni elsős gyermekének iskolai beíratását. Hétféle papírt kellett le- és kitöltenie. Az igazgató öntudatos szakmai meggyőződéssel tájékoztatta a

szülőket, hogy ilyen és ilyen szempontok – „átugrandó égő karikák” – alapján válogatják ki a különböző típusú osztályokba a jelentkezőket. Az anyából árad a keserűség és a düh. Válogatnak a jövőendő kiselsősök között? Mi alapján? Nem is íratja be idén az elsőbe, jövőre pedig majd inkább utaztatja a fővárosba gyermekét!

Más. Munkatársnőm meséli, hogy gyermeke, akit hónapokig egy országos hírű angoltanár készített fel, az angol középiskolai felvételin az egyik iskolában a megszerezhető 50 pontból 42-t kapott, a másik helyen 28-at. Miként lehetséges ez? – kérdezi tőlem. Hogy érvényesül az egységes tantervi elvárás? Mit néznek a felvételiztetők és mi szerint pontoznak? Szimpátia, lélekjelenlét, protekció – sorolja a vélt válaszokat. Értetlenkedve rázom a fejem, széttárom a kezem, és valami közheles biztatást mormolok.

Ismét más. A családban beszélgetünk arról, hogy a nyolcadikos Máténak, aki egy főváros melletti gazdag előváros – jó színvonalúnak tartott – általános iskolájának a kezdetektől jeles átlagú tanulója, közepesre sikerült a középiskolai írásbeli felvételi, így biztosan nem veszik fel a kinézett gimnáziumba. Hiába működtette az anyuka éveken át az osztályban a felvételire készülők feladatmegosztó belső elektronikus hálózatát, és hiába járt Máté felvételi előkészítőre is. Az eredményt a fiú természetesen kudarcként éli meg, és iskolai osztályzatai azóta romlanak. Olvasom a Hivatal nyilatkozatát a középiskolai felvételiokról. Az ideai felvételi, miként a korábbiak is, mérési-értékelési szempontból tökéletesen működött. A csatolt diagram jól mutatja az eredmények normál eloszlását, így indokolatlan a gyerekek, szülők, általános iskolák felháborodása. A felvételi jól szolgálja a válogatást, a versenyt, hiszen az eredmények alapján a legjobb iskolák

szakszerűen ki tudják majd választani a jók közül a legjobb diákokat. Tehát a több ezer gyerek felvételi kudarca egyéni tanulási, szociális probléma. Eszerint az állami vizsgarendszernek csak a mérés, a válogatás szempontjai szerint kell jól működnie? – teszem fel magamban a kérdést. És az oktatáspolitikai dokumentumokban rögzített célok: a méltányosság, az esélyteremtés és egyéb tágabb társadalompolitikai összefüggések?

Késhegyig menő harc folyik szülők és szülők, gyerekek és gyerekek között a jó iskolai helyekért. Ismerve a hazai iskolarendszert, a harci kedv teljességgel érthető, hiszen az elmúlt évtizedekben számos hazai és nemzetközi felmérés igazolta, hogy hazánkban, európai mércével óriási az iskolák és iskolák közötti különbség. Így aztán a gyerekek jövőjére figyelő szülők minden áldozatra, küzdelemre képesek a lehető legjobb iskolai helyekért.

De joggal adódik a kérdés: miért nincs minden kisvárosban (településen) olyan iskola, amit a szülők és a gyerekek többsége jónak talál? Olyan, ahova reggel nem kialvatlanul és már eleve fáradtan érkeznek a gyerekek, olyan, amelybe a diákok szívesen járnak, és a szülők is úgy érzik, hogy gyermekük fejlesztése garantáltan biztosított. Ahol a délelőtti színvonalas tanítás mellett a délutáni sportolás és művészeti tevékenység is mindenki számára elérhető. Olyan, amelyben az iskola „rejtett tanterve” az együttműködés kultúráját, és nem a versengést preferálja, amelyben a diákok a szolidaritásból is egy életre szóló leckét kapnak.

Tisztában vagyunk-e azzal, hogy a jelenlegi viszonyok milyen módon ártanak a gyerekeknek, teszik tönkre a családi életet és károsítják a társadalmi és természeti környezetet? Hogy a jelenlegi állapotok mennyivel költségesebbek, és a résztvevők számára mennyivel nehezebben elvisel-

hetővé teszik a diákeveket annál, mintha minden gyermek egységesen jó színvonalú iskoláztatásban részesülne? A kialakult helyzetért mennyiben felelős a társadalmi struktúra, a közhangulat, a köz- és oktatáspolitikai, az oktatásirányítás- és kutatás, a tanító- és tanárképzés, a pedagógiai sajtó és bárki – így e jegyzet írója is –, aki az elmúlt évtizedekben valamilyen döntési pozícióban volt?

Remélem, egyetértünk abban, hogy sürgető lenne a jelenlegi állapotok mielőbbi megváltoztatása, mert ez egyszerre közérdek – még ha egyéni érdekeket sért is – és *a jövő életmentési szükséglete!* Hosszú távú, társadalmi, szakmai konszenzuson alapuló, átfogó stratégiára, cselekvési tervre és az átalakítás anyagi forrásait biztosító közpénzre, valamint a végrehajtásban összefogásra, szolidaritásra, állhatatosságra és következetességre lenne szükség. Milyen szép is lehetne, ha néhány éven belül mondjuk 3000 (vagy valamivel több) kosszerűen felszerelt, gyermeki-szülői igényeknek megfelelő iskola jönne létre, ahol (ki)válogatás nélkül együtt tanulhatna minden rangú és rendű gyermek. Szakmailag felkészült, elkötelezett, magas szakmai-társadalmi presztízsű, jól megfizetett pedagógusok vezetésével. Nem érne meg minden erőfeszítést, önkorlátozást, áldozatot és közpénzt, hogy minden tekintetben gyermekbarát környezetben „készülhessen a jövő”?

Lehet, hogy ez naiv gondolat, mégis javasolom, legyen össztársadalmi ügy a „*Jó iskolát mindenkinek*” programja, amely nemcsak a kiválogatottak, hanem minden iskolás gyerek társadalmi felemelkedését és eligazodását, a tisztas felnőtt életet garantálhatja.

2019. március

Kaposi József

„Várni fogok”

„A tudományos intuíció lényege, hogy amikor a tudós tisztán intuitíven gondolkodik, akkor is minden pillanatban *érzi*, hogy amennyiben gondolatai eredményre vezetnek, akkor ezek az eredmények kifejezhetőek lesznek a tiszta racionalitás eszközeivel is. Ez az érzés vezérli a tudományos intuíciót, és ez különbözteti meg az intuíció egyéb formáitól. Mire valaki tudóssá válik, ez az intuíció szilárdan kialakul benne. Amikor a tudósok egymással vitatkoznak, megengedik maguknak, hogy ne csupán a tiszta racionalitás nehézkes, lassú eszközeivel fejezzék ki magukat. A letisztult tudományos publikációkban ilyesminek nincs helye, de a vitákban van. A vitatkozó felek mindegyike úgyis pontosan érzi, hogy vitapartnere tudományos módon gondolkodik-e vagy sem. Ezt nem valamiféle formális rendszer alapján döntenek el, hanem egyfajta „zenei hallás” segítségével. A tudósok diszharmonikusnak és ezért hamisnak érznek egy olyan gondolatmenetet, amelynek esélye sincs arra, hogy idővel tisztán racionális módon kifejezhető legyen. Hasonló ez az intuíció ahhoz, mint amikor csavargatjuk a rádió gombját, és egyszerre csak felkapjuk a fejünket, mert ugyan egy szót sem értettünk, de abban biztosak vagyunk, hogy az imént magyarul beszéltek.”

Mérő László: *Mindenki másképp egyforma.*
Tericum Kiadó, Budapest, 1996, 323–324.

„Egyszer egy híres pszichológustól megkérdeztem, hogyan bánik a saját gyerekeivel. Elmesélte nekem az egyetemista fia történetét, akiről megtudta, hogy nem jár be az óráira. Tanulás helyett a gyerek csak kártyázott, és bizony elég jó játékosnak bizonyult. Az apja elutazott hozzá, és azt mondta neki, hogy rendben van, tegye azt, amit akar. Úgy hitte, az alma majd nem esik messze a fájától. [...] Ez a pszichológus és a felesége is több tudományos fokozattal rendelkezett, de úgy tűnt, a fiuk mégsem tanul semmit, és nem profitál az egyetemből. Amikor az apja meglátogatta, leült hozzá, és kártyázni kezdett vele. És minél többet játszottak, annál jobban kezdte tisztelni a fiát, mert az teljesen megkopasztotta. Minden pénzét elnyerte. A játék közben az apának az ötlött eszébe, hogy ez a gyerek mégicsak tud valamit. Nagyon gyorsan végez valószínűség-számítást, emlékszik az összes kártyára, amit már valamelyikük kijátszott. Nagy intellektuális erőfeszítés kell ahhoz, hogy időről időre, újra és újra nyerjen valaki a kártyajátékban ugyanazzal a partnerrel. Ezért az apa azt gondolta, minden rendben így, nem mond semmit. [...] »Van hitem, várni fogok«. Ez a történet később jól alakult, mert körülbelül hat hónap elteltével a fiú ráunt a kártyázásra, sőt nagyon rövid időn belül két doktori fokozatot is szerzett, mint a szülei. Az egyiket valószínűség-számításból és matematikából, a másikat szociológiából, és a családtagok nyomdokaiba lépett.”

Feldmár András: *Hogyan lesz a gyerekből felnőtt?*
HVG Könyvek, Budapest, 2014, 60–61.

